

Müslüman Demokratların Zor Sınavı

Bekir Berat Özipek

Prof. Dr. | İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 55-58

İslam dünyasında bir kavga var. İlk bakışta kabaca “seküler milliyetçiler” ile “İslamcılar” arasındaki bir kavga bu. Ama ideoloji veya din üzerinden bir kavga gibi görünse de aslında ondan daha derin başka bir ayrışmanın üzerine daha oturuyor.

Bu anlamda yaşanan kavganın dini veya ideolojik olmayan bir boyutu var. Bu kavga, İslam coğrafyasındaki pek çok ülkede, egemen zümre ile halkın geri kalanı arasındaki mücadeleyi ifade ediyor. Ulus devlet sonrası egemen olan asker ve sivil bürokrat ile iş çevreleri ve aydınları da içeren egemen seküler elitin ikilemini de yansıtıyor.

Bu ülkelerin hemen hepsinde, söz konusu elit, kendisini modernleştirici başlıca güç olarak görüyor veya kendisine böyle bir misyon biçiyor. Batılı değer ve kurumları yerleştirmek istiyor, Batıda egemen olan söylem ve anlayışların taşıyıcısı olmaktan söz ediyor. Bu arada demokrasiden de bir ideal olarak söz ediyor, ama demokratikleşmeyi kendi sınıfsal/zümrevi konumuna bir tehdit olarak görüyor.

Ekonomik ve siyasi iktidarın kendisinde olduğu zümre, bütün önemli mevki ve makamların kendilerine ve çocuklarına tahsis edildiği düzenin değişmesini istemiyor. Bu sınıfsal refleks Baascı/Kemalist veya başka bir anti-demokratik ideolojiyle yansımaları buluyor. Bu ideolojiler, ayrıcalıklı bir sınıfın veya zümrenin neden yönetmesi gerektiğini meşrulaştırıcı bir işlev görüyor.

Demokrasi Karşıtlığının Temel Dinamikleri

İslam dünyasındaki Baasçı/Kemalist elit, Doğu toplumlarına küçümsemeyle bakan oryantalist önyargılarla malul batılılarla bir noktada uzlaşıyor: Burada demokrasi olmaz.

İslam dünyasında demokratik işleyişin ve onu destekleyecek siyasi geleneğin bir türlü yerleşmemesinde “Özgür dünya”nın çifte standardının ve darbeleri kayırmasının da payı var. Batılı devletlerin darbeleri desteklemesinin de dini veya kültürel önyargıdan ibaret olmayan bir boyutu var. Kendi halkına dayanmayan darbeci generallerin elindeki ülkeyi yönetmek kolay oluyor.

Bu noktada İslam dünyasında seçimle gelen Müslüman demokrat iktidarları ciddi bir sınav bekliyor. Çünkü onlar;

- * Hem kendi ülkelerindeki ayrıcalıklı kesimlere karşı bir eşitlik kavgası içindeler,
- * Hem sürekli olarak darbesini yedikleri ordularını hukuk içinde tutma mücadelesi veriyorlar,
- * Hem fraklı diktatörleri sarıklı demokratlara tercih eden Batılı devletlerin tarafgirliğiyle uğraşıyorlar,
- * Hem de kendileriyle.

Türkiye’deki Erdoğan liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi için de geçerli bu.

Bir yanda Türkiye için dev adımlar atmış, Kürt Sorununda biz demokratların yıllarca arzuladığı barış sürecini başlatmış bir Erdoğan var, diğer yanda kendisini destekleyen bir medya patronunu arayıp “bu yazara niye yazdırıyorsun?” diye soran bir Erdoğan. Bir yanda Müslüman olmayan azınlığa Cumhuriyet tarihi boyunca verilmeyen haklarını iade eden bir iktidar var, Mor Gabriel Manastırının arazisi geçen hafta onlar eliyle iade edildi, diğer yanda bir toplumsal gösteri sürecini yönetemeyip polis şiddetine ilişkin eski Türkiye’yi hatırlatan bir iktidar.

Hangisi doğru? İkisi de. Ama asıl önemli olan değişimin yönü. Ve bu yön de her şeye rağmen kesinlikle olumlu.

Demokratikleşme Süreci ve İslami Kesimlerin Dönüşümü

Elbette kolay değil bu yol. Çünkü geçmiş bir anda geride kalmıyor. Ama şimdi ilk kez ondan uzaklaşmanın ciddi ve umut verici işaretleri var. Bu anlamda li-

beral demokratların Türkiye'deki iktidara destek vermelerinin de anlamlı bir zemini var. Özellikle de alternatiflerini göz önüne aldığımızda.

Tunus'tan Türkiye'ye kadar bir iç sorgulamayla radikal İslamcılıktan Müslüman demokratiğe doğru yol aldı İslami hareketler. Kendilerini değiştirmeyi başardıkları ölçüde toplumlarının da kaderini ellerine alabildiler. Modernleşmeyi Batılılaşma olarak algılayan seküler elite göre çok daha özgüvenli ve ufku açtılar ve Batı'dan esen rüzgarların da olumlu estiği bir tarihsel anda iktidara gelebildiler.

Ama işleri hiç kolay değildi ve hali hazırda da değil. Çünkü önceki rejim ne kadar despotik olursa olsun, onların hataları daha çok göze batıyor.

"Üçünü birden götüreceğiz" diye makaleler yazılıyormuş Arap ülkelerinde. Erdoğan, Mursi ve Gannuşi'yi kastediyorlarmış.

İslam dünyasında bir sürü diktatörlük dururken neden onlardan söz ettikleri bir yana, birini alaşağı etmeyi başardılar da.

Mısır'da serbest seçimle gelen iktidar bir darbeyle devrildi. Libya'da Müslüman Kardeşler'in büroları basılıyor. Suriye'de Batılı devletler Esad'ın muhaliflerini ezmek için giriştiği halkkırımı (*democide*) zımni onay vermiş durumda.

Dönüşüm Mümkün ama Kolay Değil

Bugünlerde Tunus'ta İslami arkaplandan gelen Nahda Partisi de zorda. Ülke adeta bizim 90'ları yaşıyor. Garip suikastlarla muhalifler öldürülüyor ve fatura İslamcılara, onlar üzerinden de iktidara çıkarılıyor. Belki çıkarılanların bazıları da biliyor, iktidardaki bir partinin muhalif bir lideri öldürmesinin ona kazandıracağı hiçbir şey olmadığını. Tersine, tam da zaten ince dengelerle ayakta duran kendi iktidarını vuracağını. Ama bu durum onlara gayri meşru yolla da olsa seçilmişleri alaşağı etme fırsatı verdiği ölçüde bilmezden gelmeyi tercih ediyorlar.

Batılı devletler onlara her zaman eşit kredi açmıyor ve kendi ülkelerindeki egemen elit de uzun yılların sağladığı imkanlarla -sermayesi, medyası, batıdaki çevrelerle yıllar içinde kurdukları ve onları tek yönlü enforme etmelerini mümkün kılan kanalları, eğitilmiş/dil bilen aydınları ve sosyal medyadaki görünürlükleriyle- sesini dünyaya çok daha iyi duyuruyor.

Ve galiba Batıdaki oryantalist önyargı da bu sesi duymayı daha fazla tercih ediyor. Batılı büyük medyanın Adeviye'deki devasa kalabalığı değil Tahrir'de

darbeyi kutlayanları görmesi bundan. Darbecilere karşı aşırı anlayışlı olması da.

Bu durumda dayandıkları geniş sosyal tabanları ve liderleriyle iş bugün için esas olarak Müslüman demokratlara düşüyor. Çıkış yolu, kendilerini değiştirip dönüştürmeye devam etmeleri ve bunu başardıkları ölçüde demokratikleşmeyi derinleştirmeleri.

Elbette hiç kolay değil bu.

Uzun bir tarihin yükü var omuzlarında ve sadece başkalarıyla değil kendileriyle de mücadele etmeleri gerek. Çünkü kendileri de aşmaya çalıştıkları sistemin hastalıklarından bağışık değil. devletçilik, mlliyetçilik onları da etkilemiş durumda.

Ama içinde bulunduğumuz tarihsel anda, kanın oluk gibi aktığı bir coğrafyada, insan haklarına dayalı demokratik bir sistemin tesisi bunu başarmalarına bağlı.

Ben İslam coğrafyasında liberal demokratik dönüşümde dini veya seküler elitin egemen olduğu ülkelerde, sözünü ettiğim sınıfsal engelden dolayı anlamlı bir dönüşüm beklemiyorum. Daha doğrusu, dönüşümün motorunun onlar olamayacağını düşünüyorum.

Bugün bütün eksikliklerine rağmen, Müslüman demokratların bu işleve çok daha yakın olduğunu düşünüyorum.

Bütün eksikliklerine ve hatalarına rağmen.